

person och beslutsfattare. Hur kan vi förena bilden av den försiktige, gladlynte och fredsälskande tjänstemannen med övergreppet mot Tjeckoslovakien och KGB:s omfattande repression? Samtidigt kan detta ses som en av bokens styrkor: snarare än att ge enkla svar målar den upp ett komplicerat porträtt. Det blir i slutändan upp till läsaren att vända och vrida på perspektiven. Således fungerar Schattenbergs biografi utmärkt för såväl akademiska syften som för mer allmän förkovran.

**Lidén, Anders, 2021. *Diplomati i praktiken*.
Stockholm: Carlssons Bokförlag.**

Anmälan av Christer Jönsson

Litteraturen kring diplomati har traditionellt härrört antingen från diplomater eller från subdisciplinen diplomatisk historia. Samhällsvetenskapliga forskare visade däremot under lång tid mindre intresse för diplomati. Varken diplomater eller diplomatiska historiker var inriktade på generaliseringar eller teoretiserande. Diplomaterna redovisade erfarenheter från fältet under sin aktiva karriär, och historikerna studerade specifika perioder i diplomatins utveckling eller enskilda länders diplomati.

Under de senaste decennierna har detta förändrats. Samhällsvetare med teoretiska ambitioner har i ökande grad kommit att intressera sig för diplomati (se Jönsson 2022) och ett flertal ”handböcker” har försökt sammanfatta forskningen av generaliserande karaktär.¹ Bland författarna finns både teoretiker och praktiker. Tyska *Stiftung Wissenschaft und Politik* sammanförde under 2016–18 en samling praktiker och forskare från flera länder att gemensamt reflektera över ”diplomacy in the 21st century” (Stanzel 2019).

Denna internationella trend har inte fått genomslag i Sverige. Den svenskspråkiga litteraturen kring diplomati är till övervägande delen skriven av diplomater, och kontakterna mellan praktiker och forskare är föga utvecklade.

1 Exempelvis McKercher 2022; Cooper, Heine & Thakur 2013; Constantinou, Kerr & Sharp 2016.

Vi har inte den tradition av "in-and-outers" som i USA växlar mellan utrikesförvaltningen och akademien. På närmare håll är det framför allt norrmannen Iver Neumann som framstår som ett exempel på sådan fruktbar växelverkan (se Neumann 2012).

Torsten Örn och Håkan Berggren var erfarna svenska diplomater som nedtecknade generella betraktelser över diplomatins väsen (Örn 2002; Berggren 2008). De har nu fått sällskap av Anders Lidén, som efter sin disputation i statsvetenskap i Lund 1980 haft en lång och framgångsrik karriär som diplomat, bland annat som FN-ambassadör och ambassadör i Israel och Finland. När han sökte till UD fick han veta att doktorandstudier inte nödvändigtvis var någon merit. Men arbetet med avhandlingen (Lidén 1980) om Israels utrikespolitiska doktrin gav honom insikter kring Mellanösterns komplicerade politik, som han kunnat dra nytta av som Mellanösternansvarig på UD i Stockholm och vid olika posterings i och utanför Mellanöstern.

Lidén har, som han framhåller i bokens förord, "i media och även i svensk statsförvaltning noterat en påfallande okunnighet om vad diplomater gör", vilket motiverar ett nytt verk i ämnet. Lidén riktar sig inte primärt till forskare och ger sig inte in i någon dialog med den snabbt framväxande forskningen kring diplomati. Hans ambition är att ge en "lättläst och underhållande men ändå kunskapsberikande" introduktion till diplomatin, och hans förhoppning är "att någon ska inspireras att välja diplomatyrket efter att ha läst denna bok" (s. 10).

Anders Lidén lyckas väl med denna ambition. Framställningen är verkligen lättillgänglig och informativ, och den kryddas med välvalda anekdoter från Lidéns mångåriga och mångsidiga erfarenheter som diplomat. Han urskiljer tre roller som dagens diplomater har: företrädare för sitt land och dess regering, analytiker/rapportör samt främjare för landets medborgare och näringsliv (s. 17). Han noterar att diplomatin överlevt många förändringar och att dess roll och metoder ständigt anpassat sig. Under hans egen karriär är det framför allt tre omvälvningar han vill framhålla: Sovjetunionens kollaps och det kalla krigets slut, Sveriges inträde i EU, och IT-revolutionen (s. 15).

Ingen av dessa trefaldiga kategoriseringar ligger till grund för bokens disposition, vilket man kanske kunnat vänta sig. I stället är framställningen indelad i nitton relativt korta kapitel, vilka spänner över ett brett spektrum. Här behandlas t ex diplomatins olika former, som förhandlingar, offentlig diplomati, besöksdiplomati och tyst diplomati; diplomaters förhållande till politiker och journalister; diplomati och idrott; och medföljande familjers villkor.

De avsnitt som innehåller särskilt intressanta insikter och reflektioner är kopplade till Lidéns posterings som FN-ambassadör och ambassadör i Finland. I kapitlet "Valkampanjer" ges läsaren nya inblickar i hur kampanjer för inval i FN:s säkerhetsråd bedrivs. Lidén var aktiv som samordnare för Sveriges framgångsrika kampanj 1996 och deltog även som f.d. FN-ambassadör

i nästa lyckade svenska kampanj 2016. Den senare fick han också i uppdrag av UD att utvärdera, och hans rapport var så kritisk att den länge undanhölls offentligheten. I bokens kapitel redogör Lidén initierat för vilka metoder som diplomaterna har till buds, vilka taktiska överväganden som görs, och vad som skiljer en lyckad från en misslyckad valkampanj.

Såväl i FN som i Helsingfors hade Lidén anledning att reflektera över samsyn och samarbete mellan de nordiska länderna. ”I FN handlar mycket om normer, medan det i EU ofta rör sig om intressen, där vi ofta är konkurrenter snarare än partners”, konstaterar han (s. 198). Som ambassadör i Finland brukade Lidén skämtsamt förklara skillnaderna mellan finsk och svensk utrikespolitik med att ”i Finland ser man världen som den är, i Sverige som den bör vara” (s. 190). Generellt efterlyser han en högre grad av nordiskt samarbete. Ju mer motsättningarna ökar i Europa, desto viktigare blir det nordiska samarbetet. ”Denna sammanhållning åligger det inte minst diplomaterna att slå vakt om” (s. 209).

Bokens slutkapitel om diplomatins framtid bygger på en enkät där Lidén frågat åtta unga svenska diplomater med några års erfarenhet av diplomatiskt arbete både hemma och utomlands om hur de ser på sitt yrke och dess framtid. Här kunde han ha haft nytta av och refererat till en antologi som sexton yngre svenska diplomater sammanställde för några år sedan (Gustavsson Wahlund & Lennung Malmqvist 2014). Lidéns enkätsvar visar att diplomaterna upplever att arbetet hemma på UD är mindre lustfyllt och ger mindre utrymme för kreativitet än utlandsposteringsar. Ingen ångrar sitt yrkesval, men de är inte säkra på att de kommer att stanna på UD fram till pensioneringen. Det traditionella mönstret av diplomati som livstidskarriär är på väg att brytas. Varken de unga tillfrågade diplomaterna eller pensionären Lidén tvivlar på att diplomatin kommer att behövas i framtiden.

Anders Lidéns bok är synnerligen läsvärd och informativ. Den har inga vetenskapliga ambitioner – den riktar sig till lekmän snarare än experter. Dock kan man hoppas att Lidén med sin gedigna statsvetenskapliga skolning i något kommande verk konfronterar den framväxande forskningen kring diplomati med praktikerns erfarenheter. I likhet med flera andra diplomater beskriver han diplomati som ”en konstart snarare än en vetenskap” (s. 20). Förhandlingar och medling, säger han, ”är ingen vetenskap utan en konstart där omdöme och fingertoppskänsla spelar en avgörande roll” (s. 85). Den kände amerikanske diplomaten Richard Holbrooke har exempelvis jämfört diplomatiska förhandlingar med jazz – det handlar om ständiga improvisationer. Samhällsvetenskapliga teorier kan aldrig fånga variationen, rikedomen och skönheten i enskilda solon och ”jam sessions”. Dock har forskare formulerat teorier, som försöker identifiera de ackordslingor dessa improvisationer utgår från. Lidén lyfter fram en hel del av grundackorden i sin bok, men ingen vore bättre skickad än han att i dialog med forskare producera ett ännu fylligare partitur eller ramverk.

Referenser

- Berggren, Håkan, 2008. *Första försvar: Diplomati från ursprung till UD*. Stockholm: Atlantis.
- Constantinou, Costas M., Pauline Kerr & Paul Sharp (red.), 2016. *The SAGE Handbook of Diplomacy*. London: SAGE.
- Cooper, Andrew F., Jorge Heine & Ramesh Thakur (red.), 2013. *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*. Oxford: Oxford University Press.
- Gustavsson Wahlund, Helena & Jenny Lennung Malmqvist (red.), 2014. *Diplomat idag: Röster om en ny verklighet*. Stockholm: Atlantis.
- Jönsson, Christer, 2022. "Theorising Diplomacy", i *Routledge Handbook of Diplomacy and Statecraft*.
- Lidén, Anders, 1980. *Security and Recognition: A Study of Change in Israel's Official Doctrine 1967-1974*. Lund: Studentlitteratur.
- McKercher, B.J.C. (red.), 2022. *Routledge Handbook of Diplomacy and Statecraft*, andra upplagan. London and New York: Routledge.
- Neumann, Iver B., 2012. *At Home with the Diplomats*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Stanzel, Volker (red.), 2019. *New Realities in Foreign Affairs: Diplomacy in the 21st Century*. Baden-Baden: Nomos.
- Örn, Torsten, 2002. *Varför diplomati? Ett kulturhistoriskt perspektiv*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.